

Київський університет імені Бориса Грінченка
Інститут мистецтв
Кафедра інструментально-виконавської майстерності

ЗАТВЕРДЖУЮ»
Проректор з науково-методичної та
навчальної роботи

О.Б. Жильцов
2018 року

РОБОЧА ПРОГРАМА НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ

ІСТОРІЯ ВИКОНАВСЬКОГО МИСТЕЦТВА: НА НАРОДНИХ ІНСТРУМЕНТАХ

для студентів

спеціальності: 025 «Музичне мистецтво»
освітнього рівня: першого (бакалаврського)
освітньої програми: 025.00.04 Інструментальне виконавство (оркестрові струнні,
народні, духові та ударні інструменти)

Київ – 2018

Розробники:

Сподаренко Віктор Михайлович, кандидат мистецтвознавства, доцент кафедри інструментально-виконавської майстерності

Викладач: Сподаренко Віктор Михайлович, кандидат мистецтвознавства, доцент кафедри інструментально-виконавської майстерності

Робочу програму розглянуто і затверджено на засіданні кафедри інструментально-виконавської майстерності

Протокол від 05.08 2018 року № 10

Завідувач кафедри _____ (Т. Б. Каблова)
(підпис)

Робочу програму погоджено з гарантом освітньої (професійної/наукової) програми (керівником проектної групи) 025.00.01 Музичне мистецтво
(назва освітньої програми)

6.08.2018 р.

Гарант освітньої (професійної/наукової) програми
(керівник проектної групи) _____ (О. М.Олексюк)
(підпис)

на 20__ / __ Робочу програму перевірено

____.____.2018 р.

Заступник директора _____ (А.О. Таранник)
(підпис)

Пролонговано:

на 20__/20__ н.р. _____ (_____), «__»__ 20__ р., протокол № __
(підпис) (ПІБ)

на 20__/20__ н.р. _____ (_____), «__»__ 20__ р., протокол № __
(підпис) (ПІБ)

на 20__/20__ н.р. _____ (_____), «__»__ 20__ р., протокол № __
(підпис) (ПІБ)

на 20__/20__ н.р. _____ (_____), «__»__ 20__ р., протокол № __
(підпис) (ПІБ)

1. Опис навчальної дисципліни

Найменування показників	Характеристика дисципліни за формами навчання	
	денна	
Вид дисципліни	<i>Нормативна</i>	
Мова викладання, навчання та оцінювання	<i>Українська</i>	
Загальний обсяг кредитів/ годин	<i>4/120</i>	
Курс	<i>2</i>	
Семестр	<i>3</i>	<i>4</i>
Кількість змістових модулів за розподілом:	<i>3</i>	
Обсяг кредитів	<i>2</i>	<i>2</i>
Обсяг годин, у тому числі:	<i>60</i>	<i>60</i>
Аудиторні	<i>28</i>	<i>28</i>
Модульний контроль	<i>4</i>	<i>4</i>
Семестровий контроль	<i>15</i>	<i>15</i>
Самостійна робота	<i>13</i>	<i>13</i>
Форма семестрового контролю		<i>Екзамен</i>

2. Мета та завдання навчальної дисципліни

Дисципліна «Історія виконавського мистецтва: на народних інструментах» входить до курсу спеціальних дисциплін.

Зміст курсу висвітлює історичні аспекти розвитку виконавського мистецтва на народних інструментах від найдавніших часів до сучасності, процес академізації народно-інструментального мистецтва України, умови виникнення та конструктивні особливості сучасних народних інструментів, становлення та розвиток оригінального репертуару, його жанрово-стильові риси.

Мета навчальної дисципліни – оволодіння знаннями історичного розвитку виконавського мистецтва на народних інструментах від найдавніших часів до сучасності у взаємозв'язку з процесом академізації та становленням оригінального репертуару в його жанрово-стильових рисах.

Завдання навчальної дисципліни:

- ознайомлення студентів з історичними аспектами розвитку виконавського мистецтва на народних інструментах;
- формування інструментально-конструктивних уявлень студентів, пов'язаних із зміною інструментарію в контексті художньо-виконавських можливостей;
- ознайомлення з творчістю визначних представників інструментально-виконавської та композиторської школи народно-інструментального мистецтва;
- розвиток аналітичних здібностей студентів, пов'язаних з аналізом оригінального репертуару в його жанрово-стильових закономірностях;
- активізація інтересу студентів до сучасних проблем виконавського мистецтва і композиторської творчості для народних інструментів.

Структура курсу містить кілька компонентів: а) теоретичний, що пов'язаний з вивченням історичних аспектів розвитку виконавства на народних інструментах; б) практичний, який здійснюється в ході практичних та семінарських занять в процесі вивчення жанрово-стильових особливостей оригінального репертуару, виконавського аналізу та інтерпретаційних характеристик музичних творів; в) когнітивно-евристичний, пов'язаний із самостійною роботою студентів, яка реалізується в конкретних завданнях для самостійного опанування знань у процесі аудиторних та індивідуальних занять. З огляду на вищезазначене, на заняттях з курсу «Історія виконавського мистецтва: на народних інструментах» використовуються:

- форми роботи – лекційні, семінарські, практичні заняття, самостійна робота студентів, консультації викладача.
- засоби навчання – підручники і навчальні посібники, нотні збірники і музичні твори, електронні книги, аудіо та відеоматеріали.
- форми контролю знань та вмінь студентів – модульні контрольні роботи (у відповідності до змістових модулів) та екзамен (II семестр).

Вивчення дисципліни «Історія виконавського мистецтва: на народних інструментах» сприяє формуванню у студентів таких загальних та фахових *компетентностей*:

- **інтегральна** – здатність розв’язувати складні спеціалізовані завдання та практичні проблеми у галузі інструментально-виконавського мистецтва, що передбачає застосування системи інтегрованих художньо-естетичних знань з теорії, історії музики, педагогіки та виконавства спрямованих на розвиток здатності особистості до художньо-творчої самореалізації й культурного самовираження в галузі музичного мистецтва;
- **світоглядна** – передбачає формування ціннісно-орієнтаційної позиції, збереження національних духовних традицій;
- **інформаційна** – здатність до самостійного пошуку та оброблення інформації з різних джерел для розгляду конкретних питань. Здатність до ефективного використання інформаційних технологій у соціальній та професійній діяльності;
- **самоосвітня** – здатність до самостійної пізнавальної діяльності, самоорганізації та саморозвитку. Спрямованість на розкриття особистісного творчого потенціалу та самореалізацію. Прагнення до особистісно-професійного лідерства та успіху;
- **науково-дослідницька** – здатність виконувати науково-дослідні завдання на основі аналітико-синтетичної мисленнєвої діяльності, володіння науково-дослідними методами в галузі музичного мистецтва;
- **мистецтвознавча** – здатність розуміти базові теоретичні та практичні закономірності музичного мистецтва, усвідомлювати його художньо-естетичну природу; застосовувати базові знання провідних музично-теоретичних систем та концепцій, історичних та культурологічних процесів розвитку музичного мистецтва у музикознавчій, виконавській та педагогічній діяльності;
- **музично-теоретична** – здатність застосовувати у навчальній та професійній діяльності знання з історії і теорії музики, сольфеджіо, гармонії, поліфонії, аналізу музичних творів;
- **інструментально-виконавська** – здатність створювати та реалізовувати власні художні концепції в інструментально-виконавській діяльності, аргументовані знанням музичних стилів різних епох та володінням техніками, прийомами та виконавськими методиками;
- **концертно-сценічна** – здатність до культурно-освітньої та концертно-виконавської діяльності в умовах публічного виступу.

3. Результати навчання за дисципліною «Історія виконавського мистецтва: на народних інструментах».

У результаті вивчення навчальної дисципліни студент повинен:

– **знати:**

- історичні закономірності розвитку виконавства на народних інструментах;
- визначних представників інструментально-виконавської, композиторської та наукової школи народно-інструментального мистецтва, їхній вплив на розвиток виконавської майстерності, становлення оригінального репертуару та наукове осмислення проблем музичної культури і виконавського музикознавства зокрема;

- еволюцію конструктивних характеристик народних інструментів у взаємозв'язку з їхніми художньо-виконавськими можливостями;
- особливості розвитку оригінального репертуару для народних інструментів, становлення його жанрових різновидів і стильових тенденцій;

– **вміти:**

- охарактеризувати етапи історичного розвитку народних інструментів;
- виявити творчі та науково-методичні досягнення вітчизняної школи народно-інструментального мистецтва;
- визначити художньо-виражальні можливості конструктивних особливостей музичних інструментів в процесі їхнього академічного становлення;
- виконати аналіз жанрово-стильових особливостей та виконавсько-технічних труднощів оригінального репертуару;
- визначити художньо-переконливу інтерпретаційну модель музичного твору з огляду на жанр, стиль та авторську концепцію художнього образу.

4. Структура навчальної дисципліни

Назви змістових модулів, тем	Розподіл годин між видами робіт						
	Усього	Аудиторні					Самостійна
		Лекції	Семинари	Практичні	Лабораторні	Індивідуальні	
Змістовий модуль 1. Розвиток інструментального виконавства від витоків до другої половини XVIII століття							
Тема 1. Музичне виконавство як феномен культури. Поняття народно-інструментального мистецтва.		2					1
Тема 2. Історичні аспекти розвитку виконавства на народних інструментах в Україні: народно-інструментальне мистецтво періоду Київської Русі та епохи середньовіччя		2	2				3
Модульний контроль	2						
Разом	2	4	2				4
Змістовий модуль 2. Інструментально-виконавське мистецтво XIX – початку XX століття							
Тема 1. Історія становлення народно-інструментального мистецтва письмової традиції. Поява гармоніки та еволюція її конструкції.		2		2			2
Тема 2. Початок виробництва і поширення гармоніки в Україні		2	2				2
Тема 3. Еволюція конструктивних особливостей майбутнього баяна (акордеона).		1		2			3
Тема 4. Академізація народно-інструментального мистецтва України в кінці XIX – початку XX століття.		1	2				
Тема 5. Історія розвитку гітарного мистецтва (друга половина XIX – початок XX ст.).		2		2			1
Тема 6. Академічна народно-інструментальна виконавська школа.		2	2				1
Модульний контроль	2						
Семестровий контроль	15						
Разом	17	10	6	6			9
Змістовий модуль 3. Жанрово-стильові особливості розвитку народно-інструментального мистецтва другої половини XX – початку XXI століття							
Тема 1. Становлення і розвиток оригінальної баянно-акордеонної творчості в Україні.		2	2	2			3
Тема 2. Становлення академічного бандурного репертуару. Творчі портрети визначних представників бандурного мистецтва.		2					1
Тема 3. Особливості розвитку домрового та гітарного мистецтва другої половини XX ст.		2		2			2
Тема 4. Розвиток баянно-акордеонного мистецтва другої половини XX ст.		4	2	2			3
Тема 5. Стиль музичного твору, виконавський стиль та інтерпретація художнього образу.		2	2				2
Тема 6. Стильові тенденції народно-інструментальної творчості українських композиторів другої пол. XX ст. – поч. XXI ст.		2		2			2
Модульний контроль	4						
Семестровий контроль	15						
Разом	19	14	6	8			13
Підготовка та проходження контрольних заходів							
Усього	38	28	14	14			26

5. Програма навчальної дисципліни

Змістовий модуль 1

Розвиток інструментального виконавства від витоків до другої половини XVIII століття

Тема 1. Музичне виконавство як феномен культури. Поняття народно-інструментального мистецтва

Музичне виконавство як особливий вид творчої діяльності. Структура музичного виконавства (вокальне, інструментальне, вокально-інструментальне). Специфіка народно-інструментального виконавського мистецтва: етимологія поняття та жанрові особливості.

Тема 2. Історичні аспекти розвитку виконавства на народних інструментах в Україні: народно-інструментальне мистецтво періоду Київської Русі та епохи середньовіччя

Народно-інструментальне мистецтво Київської Русі: взаємозв'язок інструментального-виконавства з фольклором, звичаями і традиціями народу. Музично-виконавське мистецтво скоморохів. Інструментарій та види музикування в князівсько-дружинному середовищі Київської Русі. Поява цехових музичних організацій: виконавська діяльність та інструментальний склад. Особливості використання традиційного народного інструментарію в «шкільній драмі» XVII – першої половини XVIII ст. Значення народно-інструментальної музики в період Гетьманщини.

Змістовий модуль 2

Інструментально-виконавське мистецтво XIX – початку XX століття

Тема 1. Історія становлення народно-інструментального мистецтва письмової традиції. Поява гармоніки та еволюція її конструкції.

Зв'язок народно-інструментальної музики з фольклором. Історичні аспекти виникнення гармоніки: перші ручні гармоніки. Створення і поширення хроматичних гармонік в 30-х роках XIX століття. Історія створення концертини та бандонеона. Організація виробництва акордеона в Європі: великі промислові фабрики другої половини XIX століття.

Тема 2. Початок виробництва і поширення гармоніки в Україні

Національні витоки гармоніки в системі нотної письмової інструментально-виконавської традиції. Початок виробництва і поширення гармоніки в Україні. Конструктивні та художньо-виражальні можливості інструмента у виробництві харківського майстра К.О.Міщенко.

Тема 3. Еволюція конструктивних особливостей майбутнього баяна (акордеона).

Особливості винаходу Кирила Деміана: конструктивні та виражальні можливості інструмента. Історичні аспекти виникнення особливостей сучасного баяна. Конструктивні характеристики інструментів Паоло Сопрані.

Тема 4. Академізація народно-інструментального мистецтва України в кінці XIX – початку XX століття.

Поняття «академічне музичне мистецтво», «академізація». Процес академізації народно-інструментального мистецтва України XIX – XX століття. Створення системи музичної освіти. Взаємозумовленість еволюційного розвитку репертуару, конструкції інструмента та виконавського мистецтва.

Тема 5. Історія розвитку гітарного мистецтва (друга половина XIX – початок XX ст.).

Особливості поширення гітарного мистецтва у Європі. Оригінальний гітарний репертуар. Поширення гітарного мистецтва в Україні. Визначні представники гітарної інструментально-виконавської школи.

Тема 6. Академічна народно-інструментальна виконавська школа.

Поява академічних інструментально-виконавських шкіл в системі фахової підготовки. Створення кафедр народних інструментів у спеціалізованих музичних навчальних закладах. Визначні представники народно-інструментального мистецтва першої половини XX ст.

Змістовий модуль 3

Жанрово-стильові особливості розвитку народно-інструментального мистецтва другої половини XX – початку XXI століття

Тема 1. Становлення і розвиток оригінальної баянно-акордеонної творчості в Україні

Загальна характеристика баянної літератури першої половини XX століття. Творчі портрети та особливості виконавської і композиторської діяльності Миколи Різоля, Володимира Підгорного, Костянтина Мяскова, Віктора Дикусарова, Івана Яшкевича, Георгія Шендерьова.

Тема 2. Становлення академічного бандурного репертуару. Творчі портрети визначних представників бандурного мистецтва.

Творчість Миколи Дремлюги і становлення бандурного репертуару. Київська школа професійного академічного бандурництва. С.В.Баштан – фундатор кобзарського академізму. Розвиток професійних основ бандурного мистецтва другої половини ХХ століття. Поява методичних посібників і наукових праць з проблем бандурного виконавства.

Тема 3. Особливості розвитку домрового та гітарного мистецтва другої половини ХХ ст.

Удосконалення струнно-щипкових інструментів в Україні. Входження чотириструнної квантової домри до складу домрово-балалаєчних оркестрів України. Валерій Івко – визначний представник домрового виконавства. Творчий портрет Бориса Міхеєва в контексті сучасного домрового виконавського мистецтва. Розвиток науково-методичної школи домрового та гітарного мистецтва.

Тема 4. Розвиток баянно-акордеонного мистецтва другої половини ХХ ст.

Загальна характеристика баянної літератури другої половини ХХ століття. Творчі портрети та особливості виконавської і композиторської діяльності Анатолія Гайденко, Віктора Власов, Анатолія Білошицький, Юрія Шамо, Володимира Зубицького, Володимира Рунчака. Сильові вектори розвитку баянно-акордеонної літератури.

Тема 5. Силь музичного твору, виконавський стиль та інтерпретація художнього образу.

Силь як категорія музикознавства (дефініції стилю та історія вивчення поняття у зарубіжному та вітчизняному музикознавстві). Поняття історичного стилю, авторського (композиторського) стилю, стильового напрямку і тенденції. Силь композитора та виконавця – спільне та відмінне. Визначення стильових рис музичного твору та особливостей виконавської інтерпретації художнього образу.

Тема 6. Сильові тенденції народно-інструментальної творчості українських композиторів другої пол. ХХ ст. – поч. ХХІ ст.

Загальна характеристика стильової панорами ХХ століття в музичному мистецтві. Жанрово-сильові особливості музично-історичного розвитку оригінальної літератури для народних інструментів. Поняття полістилістики, жанрового і стильового синтезу. Характерні риси неофольклоризму, неоімпресіонізму, неоромантизму, неокласицизму (необароко), естрадно-джазової музики в оригінальних творах для народних інструментів (на прикладах аналізу нотної літератури).

6. Контроль навчальних досягнень

6.1. Система оцінювання навчальних досягнень студентів

Вид діяльності студента	Максимальна к-сть балів за одиницю	Модуль 1		Модуль 2		Модуль 3	
		кількість одиниць	максимальна кількість балів	кількість одиниць	максимальна кількість балів	кількість одиниць	максимальна кількість балів
Відвідування лекцій	1	2	2	5	5	7	7
Відвідування семінарських занять	1	1	1	3	3	3	3
Відвідування практичних занять	1	–	–	3	3	4	4
Робота на практичному занятті	10	–	–	3	30	4	40
Робота на семінарському занятті	10	1	10	3	30	3	30
Лабораторна робота (в тому числі допуск, виконання, захист)	10	–	–	–	–	–	–
Виконання завдань до самостійної роботи	5	2	10	5	25	6	30
Виконання модульної роботи	25	1	25	1	25	1	25
	Разом	-	48	-	121	-	139
Максимальна кількість балів:	308						
Рахунок коефіцієнта:	5,1						

6.2. Завдання для самостійної роботи та критерії її оцінювання

№	Зміст завдання	Академічний контроль	Бали
	Змістовий модуль 1 Розвиток інструментального виконавства від витоків до другої половини XVIII століття		
1.	Визначення етимології поняття народно-інструментального виконавського мистецтва та структури музичного виконавства.	На семінарському та практичному занятті (повідомлення, відтворення у практичній діяльності)	5
2.	Загальна характеристика інструментально-виконавського мистецтва скоморохів та видів музикування в князівсько-дружинному середовищі Київської Русі.		5
3.	Характеристика діяльності музичних цехів: принципи організації та інструментальний склад. Народне інструментально-виконавське мистецтво в період середньовіччя.		5

	Разом		15 балів
	Змістовий модуль 2 Інструментально-виконавське мистецтво XIX – початку XX століття		
1.	Історичні аспекти виникнення гармоніки: перші ручні гармоніки. Створення і поширення хроматичних гармонік в 30-х роках XIX століття.	На семінарському та практичному занятті (повідомлення, відтворення у практичній діяльності)	5
2.	Проникнення та особливості поширення гармоніки в Україні. Характеристика конструктивних та художньо-виражальних можливостей інструмента у виробництві харківського майстра К.О.Мищенка.		5
3.	Принципи винаходу та конструктивні характеристики інструмента Кирила Деміана. Загальна характеристика конструктивних особливостей інструментів Паоло Сопрані.		5
4.	Визначення понять «академічне музичне мистецтво», «академізація». Особливості створення системи народно-інструментальної музичної освіти.		5
5.	Особливості поширення гітарного мистецтва в Україні. Характеристика гітарного репертуару.		5
6.	Передумови та особливості створення академічної професійної музичної освіти, інструментально-виконавської школи гри на народних інструментах. Відкриття кафедр народних інструментів.		5
	Разом		30 балів
	Змістовий модуль 3 Жанрово-стильові особливості розвитку народно-інструментального мистецтва другої половини XX – початку XXI століття		
1.	Характеристика творчості: Миколи Різоля, Володимира Підгорного, Костянтина Мяскова, Віктора Дикусарова, Івана Яшкевича, Георгія Шендерьова.	На семінарському та практичному занятті (повідомлення, відтворення у практичній діяльності)	5
2.	Процес становлення академічної школи бандурного виконавства. Оцінка діяльності визначних представників. Аналіз методичних посібників і наукових праць з проблем бандурного виконавства.		5
3.	Визначення досягнень інструментально-виконавської школи гітарного та домрового мистецтва другої половини XX ст. Визначні представники та їхня творча діяльність.		5
4.	Визначні представники баянно-акордеонної школи та аналіз творчості: Анатолія Гайденка, Віктора Власова, Анатолія Білошицького, Юрія Шамо, Володимира Зубицького, Володимира Рунчака.		5
5.	Визначення музичного стилю (дефініція та історія вивчення поняття). Історичний,		5

	авторський (композиторський) та виконавський стиль. Особливості визначення стильових рис музичного твору.	
6.	Характеристика стильової панорами ХХ століття в музичному мистецтві – стильові напрями і тенденції. Аналіз музичних творів композиторів з визначенням стилістики, загальних принципів побудови композиції. Визначення рис неофольклоризму, неоімпресіонізму, неоромантизму, неокласицизму (необароко), естрадно-джазової музики в оригінальних творах для народних інструментів (на прикладах аналізу нотної літератури).	5
7.	Аналіз обраного музичного твору: стилістика, жанр, виконавські інтерпретації.	5
	Разом	35 балів

Орієнтовний перелік тем семінарських занять

1. Історичні аспекти виникнення гармоніки: перші ручні гармоніки.
2. Особливості винаходу Кирила Деміана: конструктивні та виражальні можливості інструмента.
3. Створення і поширення хроматичних гармонік в 30-х роках ХІХ століття.
4. Організація виробництва акордеона в Європі: великі промислові фабрики другої половини ХІХ століття.
5. Початок виробництва і поширення гармоніки в Україні.
6. Історія створення концертини та бандонеона.
7. Національні витоки гармоніки в системі нотної письмової інструментально-виконавської традиції.
8. Створення і поширення хроматичної гармоніки з басо-акордовим супроводом.
9. Історичні аспекти виникнення конструктивних особливостей сучасного баяна. Конструктивні характеристики інструментів Паоло Сопрані.
10. Історія виникнення сучасного акордеона (кінець ХІХ – початок ХХ століття).
11. Виникнення і розвиток гітарного виконавства (з часів зародження до другої половини ХІХ століття).
12. Історія розвитку гітарного мистецтва (друга половина ХІХ – початок ХХ ст.).
13. Жанрово-стильові риси творчості: Миколи Різоля (Володимира Підгорного, Костянтина Мяскова, Віктора Дикусарова, Івана Яшкевича, Георгія Шендерьова).
14. Стилiстика музичної мови та виконавська інтерпретація творів: Анатолія Гайденка (Віктора Власова, Анатолія Білошицького, Юрія Шамо, Володимира Зубицького, Володимира Рунчака).

15. Особливості виконавського та композиторського стилю.
16. Творча інтерпретація музичного твору.
17. Індивідуальний стиль музиканта-виконавця в контексті інтерпретації музичних творів.
18. Творчий тандем композитора і виконавця.

6.3. Форми проведення модульного контролю та критерії оцінювання

№	Модульна контрольна робота 1	Бали
1.	Письмове завдання, пов'язане з визначенням структури музичного виконавства, специфіку народно-інструментального виконавського мистецтва.	5
2.	Характеристика аспектів розвитку виконавства на народних інструментах в період Київської Русі: виконавська діяльність скоморохів, інструментарій тощо.	10
3.	Особливості розвитку народно-інструментального виконавства в період середньовіччя: принципи організації музичних цехів, інструментальний склад колективів тощо.	10
Максимальна кількість балів		25
№	Модульна контрольна робота 2	Бали
1.	Письмове завдання. Загальна характеристика історичних аспектів виникнення гармоніки: перші ручні гармоніки. Створення і поширення хроматичних гармонік в 30-х роках XIX століття. Особливості історичного розвитку бандури та гітари на початку XIX ст.	10
2.	Письмове завдання. Особливості винаходу Кирила Деміана: конструктивні та виражальні можливості інструмента. Історичні аспекти виникнення особливостей сучасного баяна. Характеристика конструкції інструментів Паоло Сопрані. Еволюція конструктивних характеристик бандури. Творчі портрети визначних представників.	5
3.	Практичне завдання (робота з нотним текстом музичних творів). Визначення інтерпретаційних аспектів музичного твору з огляду на стиль (епохи, композитора, виконавця), жанр, систему художніх образів, драматургію.	5
Максимальна кількість балів		25
Усього за I семестр		50
Модульна контрольна робота 3		Бали
1.	Характеристика музичної творчості (виконавської та композиторської) визначних представників народно-інструментального мистецтва: Миколи Різоля, Володимира Підгорного, Костянтина Мяскова, Віктора Дикусарова, Івана Яшкевича, Георгія Шендерьова, Валерія Івко Бориса Міхеєва, Гайденко, Віктора Власов, Анатолія Білошицький та ін.	10
2.	Визначення музичного стилю (дефініція). Поняття історичного стилю, авторського (композиторського) стилю, стильового напрямку і тенденції на прикладі творчості одного чи декількох композиторів.	10
3.	Практичне завдання (робота з нотним текстом музичних творів).	5

Визначення інтерпретаційних аспектів музичного твору з огляду на стиль (епохи, композитора, виконавця), жанр, систему художніх образів, драматургію.	
Максимальна кількість балів	25
Усього за II семестр	25
Разом за I і II семестри	75

6.4. Форми проведення семестрового контролю та критерії оцінювання.

Формою семестрового контролю дисципліни «Історія виконавського мистецтва: на народних інструментах» є іспит, який передбачений в II семестрі вивчення навчальної дисципліни.

Максимальна кількість підсумкових балів за увесь період вивчення дисципліни (I і II семестри) становить:

– **324 бали** – за період роботи до екзамену, що прирівнюється до **60 балів** з урахуванням коефіцієнта (5,4);

– **40 балів** – за складання екзамену без урахування коефіцієнта.

Максимальний рейтинговий показник – 100 балів.

Навчальні досягнення студентів з дисципліни «Історія виконавського мистецтва: на народних інструментах» оцінюються за модульно-рейтинговою системою, в основу якої покладено принцип поопераційної звітності, обов'язковості модульного контролю, накопичувальної системи оцінювання рівня знань, умінь і навичок. Контроль успішності студентів з урахуванням поточного і підсумкового оцінювання здійснюється відповідно до навчально-методичної карти, в якій також зазначено види контролю.

Критерії оцінювання відповіді студента на екзамені з дисципліни «Історія виконавського мистецтва: на народних інструментах»

Кількість балів	Критерії
36 – 40 балів	Відмінне володіння теоретичними й методичними знаннями з курсу. Студент успішно демонструє знання навчального матеріалу в основному обсязі: виявляє переконливі знання історичного розвитку виконавського мистецтва на народних інструментах, вільно орієнтується в аналізі інструментально-виконавської та композиторської творчості визначних представників народно-інструментального мистецтва; володіє необхідним науково-методологічним інструментарієм для аналізу оригінальних музичних творів з метою визначення жанрово-стильових рис та художньо-переконливої моделі виконавської інтерпретації художнього образу. Відповідь студента повна, виявляє причинно-наслідкові та міжпредметні зв'язки навчальної дисципліни, логічно викладена і

	характеризується аналізом, систематизацією, узагальненням і критичним осмисленням навчального матеріалу.
31 – 35 балів	Студент вільно володіє навчальним матеріалом дисципліни: виявляє знання історичного розвитку народно-інструментального мистецтва, може пояснити процес становлення оригінального репертуару, структуру виконавського мистецтва; з незначними недоліками може здійснити аналіз інструментально-виконавської та композиторської творчості визначних представників народно-інструментального мистецтва; володіє достатнім науково-методологічним інструментарієм для аналізу оригінальних музичних творів, з незначними неточностями визначає жанрово-стильові риси музичних творів та модель виконавської інтерпретації художнього образу. В загальному відповідь логічно викладена, обґрунтована, виконані завдання в цілому правильні з несуттєвими помилками.
25 – 30 балів	Відповідь студента виявляє основні положення навчального матеріалу з недостатньо сформованим понятійно-категоріальним апаратом, що проявляється в неточностях і недостатній характеристиці історичних аспектів розвитку виконавства на народних інструментах та структури виконавського мистецтва; називаються визначні представники народно-інструментального мистецтва, однак здійснити ґрунтовний аналіз творчої діяльності (композиторської чи виконавської) студент не може, демонструє відсутність чіткого розуміння теоретичного та нотного (оригінальні музичні твори, репертуар) матеріалу. Студентові важко виявити взаємозв'язок між здобутими теоретичними знання та їхнім практичним втіленням.
18 – 24 балів	Відповідь студента характеризується репродуктивним відтворенням теоретичного матеріалу зі значною кількістю недоліків, з помилками і неточностями, які проявляються у визначенні основних понять та методичних підходів до осмислення історичних закономірностей розвитку виконавського мистецтва на народних інструментах, до аналізу творчості визначних представників виконавського мистецтва та оригінального репертуару в його жанрово-стильовому особливостях. У відповіді студент допускає суттєві помилки у визначенні понять музичного стилю (стилю епохи, композиторського, виконавського), інтерпретації та її значення

	у концертно-виконавській практиці. Відповідь студента задовольняє мінімальні вимоги до формування необхідного рівня компетентності.
12 – 17 балів	Відповідь характеризується репродуктивним відтворенням основних етапів історичного розвитку виконавського мистецтва на народних інструментах, визначенням значення творчої діяльності композиторсько-виконавської школи, її визначних представників. Вирішення практичних завдань – визначення та характеристика жанрово-стильових рис оригінального репертуару здійснюється із значною кількістю змістових помилок з порушенням логіки викладу матеріалу, з відсутністю запропонованої художньо-переконаливої моделі інтерпретації музичного твору. Відповідь задовольняє мінімально необхідний рівень засвоєння навчального матеріалу.
6 – 11 балів	Неосмислене відтворення понять навчальної дисципліни, що проявляється у відсутності достатніх знань з історії виконавського мистецтва на народних інструментах, основних етапів її розвитку; не називаються визначні представники композиторсько-виконавської школи, їхні творчі досягнення (оригінальний репертуар в його жанрово-стильових різновидах), у відповіді проявляється неможливість пояснити основні базові поняття дисципліни (музичний стиль, виконавський стиль, процес академізації та ін.). Відповідь виявляє фрагментарні уявлення про предмет із значною кількістю помилок, що свідчить про початкові знання студента.
1 – 5 балів	Незадовільний рівень володіння знань з навчальної дисципліни, фактична відсутність відповіді. Студент не володіє базовими поняттями програмного матеріалу, не орієнтується в науковій термінології, використовує побутову термінологію. Неспроможний розкрити зміст поставлених запитань. Студент проявляє інертність мислення, незацікавленість предметною проблематикою курсу. Не пропонує способи вирішення проблеми, а лише переказує її, без усвідомлення змісту.

6.5. Орієнтовний перелік питань для семестрового контролю.

1. Визначте структуру музичного виконавства та специфіку народно-інструментального мистецтва: етимологію поняття та жанрові особливості.
2. Охарактеризуйте народно-інструментальне мистецтво Київської Русі: взаємозв'язок інструментального-виконавства з фольклором, звичаями і традиціями народу; творчу діяльність скоморохів.
3. Опишіть діяльність цехових музичних організацій в Україні: виконавська діяльність та інструментальний склад.
4. Проаналізуйте особливості використання традиційного народного інструментарію в «шкільній драмі» XVII – першої половини XVIII ст.

5. Охарактеризуйте історичні аспекти виникнення гармоніки (перші ручні гармоніки), а також створення і поширення хроматичних гармонік в 30-х роках ХІХ століття.
6. Проаналізуйте організацію виробництва акордеона в Європі: великі промислові фабрики другої половини ХІХ століття. Назвіть основні відмінності в конструктивних характеристиках інструментів.
7. Визначіть особливості винаходу Кирила Деміана: конструктивні та виражальні можливості інструмента.
8. Охарактеризуйте період зародження кустарного виробництва гармонік в Україні.
9. Визначте особливості проникнення по поширення гармоніки в Україні.
10. Проаналізуйте конструктивні та художньо-виражальні можливості гармоніки у виробництві харківського майстра К.О.Міщенка.
11. Охарактеризуйте історичні аспекти виникнення особливостей сучасного баяна та конструктивні характеристики інструментів Паоло Сопрані.
12. Визначте сутність понять «академічне музичне мистецтво», «академізація» та проаналізуйте процес академізації народно-інструментального мистецтва України ХІХ – ХХ століття.
13. Опишіть процес створення системи музичної освіти та її взаємозв'язок з процесом академізації народно-інструментального мистецтва.
14. Поясніть на конкретному історичному прикладі взаємозумовленість еволюційного розвитку репертуару, конструкції інструмента та виконавського мистецтва.
15. Охарактеризуйте особливості поширення гітарного мистецтва у Європі та Україні в другій половині ХІХ – початку ХХ століття.
16. Поясніть необхідність та умови створення кафедр народних інструментів у спеціалізованих музичних навчальних закладах України в першій половині ХХ століття. Назвіть їхніх визначних представників.
17. Охарактеризуйте творчу діяльність Миколи Різоля та його вплив на розвиток інструментального виконавства та оригінального репертуару.
18. Визначте творчий портрет та особливості композиторського стилю Володимира Підгорного.
19. Здійсніть загальний огляд творчості Костянтина Мяскова.
20. Визначте стильові вектори творчості Івана Яшкевича.
21. Охарактеризуйте процес становлення Київської школи професійного академічного бандурництва. Назвіть її кращих представників.
22. Проаналізуйте творчість Миколи Дремлюги в контексті становлення бандурного репертуару.
23. Визначте особливості розвитку домрового мистецтва в другій половині ХХ століття. Назвіть визначних представників виконавської школи.
24. Охарактеризуйте баянну літературу другої половини ХХ століття в її жанрово-стильових особливостях.
25. Здійсніть загальний аналіз творчості Володимира Зубицького та його роль у становленні жанрово-стильових орієнтирів баянно-акордеонної музики.
26. Охарактеризуйте творчість Віктора Власова, визначте її стильові орієнтири.

27. Здійсніть визначення поняття музичного стилю, на прикладі музичного твору, поясніть методику визначення стильових рис.
28. Охарактеризуйте індивідуальний стиль музиканта-виконавця в контексті інтерпретації музичних творів.

6.6. Шкала відповідності оцінок.

Оцінка	Кількість балів
Відмінно	100-90
Дуже добре	82-89
Добре	75-81
Задовільно	69-74
Достатньо	60-68
Незадовільно	0-59

7. Навчально-методична карта дисципліни «Історія виконавського мистецтва: на народних інструментах»

Разом за I і II семестри: 120 год., : лекційних – 28 год.; семінарських – 14 год.; практичних – 14 год.; самостійна робота – 26 год., модульний контроль – 8 год.

Модулі	Змістовий модуль 1 (I семестр)	Змістовий модуль 2 (I семестр)						Змістовий модуль 3 (II семестр)							
Назва модуля	Розвиток інструментального виконавства від витоків до другої половини XVIII століття	Інструментально-виконавське мистецтво XIX – початку XX століття						Жанрово-стильові особливості розвитку народно-інструментального мистецтва другої половини XX – початку XXI століття							
Кількість балів за модуль	48 балів	121 балів						139 балів							
Заняття	1	2-3	1-2	3-4	5-6	7-8	9-10	11-12	1-3	4	5-6	7-10	11-12	13-14	
Лекційні	2	2	2	2	2	1	1	2	2	2	4	2	2		
Семінари	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1		
Практичні			1		1		1		1		1		1		
Назва навчального модуля (практичне заняття), 1 бал – відвідування лекції, пр. та семінар. заняття, 10 – за роботу під час пр. і семінар. заняття	Тема 1. Музичне виконавство як феномен культури. Поняття народно-інструментального мистецтва	Тема 2. Історичні аспекти розвитку виконавства на народних інструментах: народно-інструментальне мистецтво Київської Русі та епохи середньовіччя		Тема 1. Історія становлення народно-інструментального мистецтва письмової традиції. Поява гармоніки та еволюція її конструкції.		Тема 2. Початок виробництва і поширення гармоніки в Україні		Тема 3. Еволюція конструктивних особливостей майбутнього баяна (акордеона).		Тема 4. Академізація народно-інструментального мистецтва України в кінці XIX – початку XX століття		Тема 5. Історія розвитку гітарного мистецтва (друга половина XIX – початок XX ст.).		Тема 6. Академічна народно-інструментальна виконавська школа.	
Самостійна робота: кількість балів	5	5	5	5	5	5	5	5	5	5	5	5	5	5	
	15 балів		25 балів						30 балів						

Види поточного контролю та кількість балів	Модульна контрольна робота 1 (25 балів)	Модульна контрольна робота 2 (25 балів)	Модульна контрольна робота 3 (25 балів)
Всього без урахування коефіцієнта – 308, коефіцієнт – 5,1			
Семестровий контроль	Екзамен (II семестр) – 40 балів		

8. РЕКОМЕНДОВАНІ ДЖЕРЕЛА

Основна література

1. Давидов М. Історія виконавства на народних інструментах : (українська академічна школа) : [підручник] / М. Давидов – К., НМФУ ім. П. І. Чайковського, 2005. – 419 с. (знаходиться в електронному репозиторії Інституту мистецтв Київського університету імені Бориса Грінченка).
2. Іванов Є. Гармоніки, баяни, акордеони (духовні та матеріальні аспекти функціонування в музичній культурі України ХІХ – ХХ ст.) / Є. Іванов. – Суми : СумДПУ ім. А. С. Макаренка, 2002. – 71 с. (знаходиться в електронному репозиторії Інституту мистецтв Київського університету імені Бориса Грінченка).
3. Имханицкий М. И. История баянного и аккордеонного искусства : [учебное пособие] / М. И. Имханицкий. – М. : РАМ им. Гнесиных, 2006. – 520 с. (знаходиться в електронному репозиторії Інституту мистецтв Київського університету імені Бориса Грінченка).
4. Мирек А. Из истории аккордеона и баяна / А. Мирек – М. : Музыка, 1974. – 194 с. (знаходиться в електронному репозиторії Інституту мистецтв Київського університету імені Бориса Грінченка).
5. Сташевський А. Я. Нариси з історії української музики для баяна / А. Я. Сташевський. – Луганськ : Поліграфресурс, 2006. – 152 с. (знаходиться в електронному репозиторії Інституту мистецтв Київського університету імені Бориса Грінченка).

Додаткова література

1. Акопян Л. О. Музыка ХХ века : [энциклопедический словарь] / Л. О. Акопян. – М. : Практика, 2010. – 855 с.
2. Андросова Д. В. Мінімалізм в музиці / Д. В. Андросова : [посібник з курсу історії та муз. виконавства]. – Одеса, 2009. – 180 с.
3. Борисова С. В. Талант і доля народного митця (нотатки про деякі відомі та невідомі сторінки життя і творчості А. Білошицького / С. В. Борисова, М. О. Литвинов // Актуальні питання баянно-акордеонного виконавства та педагогіки в мистецьких навчальних закладах: зб. статей і доповідей ІІІ міжнар. наук.-прак. конф., 26 – 28 грудня 2005 р., Луганськ / відп. ред. А. Я. Сташевський. – Луганськ: Знання, 2006. – Вип.2. – С. 165–172.
4. Варламов Д. И. Академізація баянного искусства: теорія и практика / Д. И. Варламов // Актуальні питання баянно-акордеонного виконавства та педагогіки в мистецьких навчальних закладах: зб. статей і доповідей ІІІ міжнар. наук.-прак. конф., 26 – 28 грудня 2005 р., Луганськ / відп. ред. А. Я. Сташевський. – Луганськ : Знання, 2006. – Вип.2. – С. 128–140.

5. Власов В.П. Школа джаза на баяне и акордеоне : [учебное пособие] / В. П. Власов. – Одесса: Астропринт, 2008. – 160 с.
6. Вовк М. До питання виконавського аналізу музичної мови творів українських композиторів другої половини ХХ ст. / М. Вовк // Творчість композиторів України для народних інструментів: зб. матеріалів міжнародної науково-практичної конференції (Львів, ЛДМА ім. М. Лисенка, 10.04.06) / Ред.-упоряд. А. Душний, С. Карась, Б. Пиц. – Дрогобич : Посвіт, 2006. – С. 23–26.
7. Гончаров А. Неофольклористичні тенденції у баянній творчості В. Зубицького : автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд. мистецтвознавства : спец. 17.00.03 „Музичне мистецтво” / А. Гончаров. – К., 2006. – 17 с.
8. Давидов М. А. Виконавське музикознавство : [енциклопедичний довідник] / М. А. Давидов. – Луцьк : ВАТ «Волинська обласна друкарня», 2010. – 400 с.
9. Давидов М. Проблеми розвитку академічного народно-інструментального мистецтва в Україні / М. Давидов – К. : Вид-во ім. Олени Теліги, 1998. – 112 с.
10. Дерев'янченко О. Неофольклоризм у музичному мистецтві: Статика та динаміка розвитку в першій половині ХХ століття: автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд. мист-ва: спец. 17.00.03 „Музичне мистецтво” / О. Дерев'янченко. – К., 2005. – 19 с.
11. Довгаленко Н. С. Український музичний авангард у контексті стильових пошуків ХХ сторіччя / Н. С. Довгаленко // Музичне мистецтво і культура. – Одеса : ОДМА ім. О. Нежданової, 2000. – Вип.1. – С. 186–189.
12. Єргієв І.Д. Український «модерн-баян» – феномен світового мистецтва : [навч. посібник для вищих муз. навч. закладів] / І. Д. Єргієв. – Одеса : Друкарський дім, 2008. – 168 с.
13. Карась С. О. Інтерпретація музики бароко на баяні (теоретико-виконавський аспект) : дис. канд. мистецтвознавства : 17.00.03 / Карась Сергій Олексійович. – Львів, 2006. – 255 с.
14. Катрич О. Т. Індивідуальний стиль музиканта-виконавця (теоретичні та естетичні аспекти) : автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд. мистецтвознавства : спец. 17.00.03 „Музичне мистецтво” / Нац. муз. академ. ім. П.І.Чайковського. – К., 2000. – 17 с.
15. Коханик І. Стилевой знак и его функция в современной музыке / И. Коханик // Музичне мистецтво і культура / Голов. ред. О. В. Сокол : [Одеська держ. Муз. академія ім. А.В.Нежданової]. – Одеса : Друкарський дім, 2006. – Вип.7, кн.2. – С. 59–69.
16. Коханик І. «Стильова гра» у проєкціях сучасної композиторської творчості та музичного виконавства / І. Коханик // Виконавське музикознавство : Науковий вісник НМАУ ім. П.І.Чайковського / ред. М. А. Давидов, В. Г. Сумарокова. – Київ, 2005. – Вип.47, Кн.11. – С. 137–146.
17. Назайкинский Е. В. Стиль и жанр в музыке : учеб. пособие [для студ. высш. учеб. заведений] / Е. В. Назайкинский. – М. : Гуманит. изд. центр ВЛАДОС, 2003. – 248 с.
18. Наливайко Д. С. Искусство: направления, течения, стили. – К. : Мистецтво, 1980. – 288 с.

19. Семешко А. А. Баянно-акордеонне мистецтво України на зламі ХХ – ХХІ століть : довідник / А. А. Семешко. – Тернопіль : Навчальна книга – Богдан, 2009. – 244 с.
20. Семешко А. А. Портрети сучасних українських композиторів-баяністів (в формі діалогів). Віктор Власов / А. А. Семешко. – Київ, Асо-орус, 2004. – 112 с.
21. Семешко А. Портрети сучасних українських композиторів-баяністів (в формі діалогів). Анатолій Гайденко / А. Семешко. – Київ, Асо-орус, 2004. – 52 с.
22. Сподаренко В. Семантика і дефініція поняття стиль у контексті вивчення акордеонно-баянної творчості українських композиторів / В. Сподаренко // Вісник Київського національного університету культури і мистецтв. – 2012. – Вип.27. – С. 191–198. – (Серія: Мистецтвознавство).
23. Сподаренко В. Неоромантичні тенденції акордеонно-баянної творчості українських композиторів (друга половина ХХ століття) / В. Сподаренко // Українська музична культура на сучасному етапі: трансформація традиційних і академічних форм : збірник матеріалів Всеукраїнської науково-практичної конференції, (Івано-Франківськ, 24–25 квітня 2013 р.) / [ред.-упоряд. В.Дутчак] / Прикарпатський національний університет ім. В. Стефаника. – Івано-Франківськ : Фоліант, 2013. – С. 137–144.
24. Сподаренко В. Акордеонно-баянна творчість А. Сташевського, В. Губанова, Б. Мирончука : стилістичний аспект / В. Сподаренко // Музикознавчі студії Інституту мистецтв Волинського національного університету ім. Лесі Українки та Національної музичної академії України ім. П. І. Чайковського : зб. наук. праць / Ред. кол. : Рожок В. І., Посвалюк В. Т. та ін. ; упоряд. Коменда О. І. – Луцьк : Волин. нац. ун-т ім. Лесі Українки, 2011. – Вип.8. – С. 194–204.
25. Сподаренко В. Неокласичні та необарочні риси акордеонно-баянної творчості українських композиторів другої половини ХХ століття / В. Сподаренко // Виконавське музикознавство / за редакцією М. А. Давидова. – Ніжин : Видавець ПП М. М. Лисенко., 2016. – Вид. 4-те. – С. 350–36.
26. Сподаренко В. Процес академізації акордеонно-баянного мистецтва в контексті філософських категорій / В. Сподаренко // IV-а Всеукраїнська [”Музична освіта України: проблеми теорії, методики, практики”] та IV-а міжнародна [”Народно-інструментальне мистецтво на зламі ХХ–ХХІ століть”] науково-практичні конференції, (Дрогобич, 30 квітня – 2 травня 2011 р.) : зб. матеріалів та тез / Дрогобицький держ. ун-т ім. І. Франка. – Дрогобич : Посвіт, 2011. – С. 149–151.
27. Сподаренко В., Черепанин М. Сильові тенденції сучасної творчості композиторів-баяністів А. Гайденка, А. Білошицького, В. Зубицького, В. Рунчака / В. Сподаренко, М. Черепанин // Музикознавчі студії Інституту мистецтв Волинського національного університету ім. Лесі Українки та Національної музичної академії України ім. П. І. Чайковського : зб. наук. праць / Ред. кол. : Рожок В. І., Посвалюк В. Т. та ін. ; упоряд. Коменда О. І. – Луцьк : Волин. нац. ун-т ім. Лесі Українки, 2010. – Вип.5. – С. 65–74.

- 28.Сподаренко В. Фольклорні й неофольклорні тенденції акордеонно-баянної творчості сучасних українських композиторів / В.Сподаренко // Українське мистецтвознавство : матеріали, дослідження, рецензії : зб. наук. праць / Голов. ред. Г. Скрипник ; НАНУ, ІМФЕ ім. М. Т. Рильського. – К., 2012. – Вип. 12. – С. 133–139.
- 29.Сподаренко В. Золотий вік баяна і акордеона розпочинається в ХХІ столітті в Україні (Івано-Франківськ) / В. Сподаренко, М. Черепанин // Українська музична газета. – 2013. – №2 (88). – С. 4.
- 30.Сподаренко В. Рефлексія в дії або дійсність акордеонно-баянного свята / В. Сподаренко // «Джаз». – 2014. – № 5. – С. 18–19.
- 31.Сподаренко В. Неоромантичні риси акордеонно-баянної творчості А. Білошицького / В. Сподаренко // Виконавське музикознавство. Науковий вісник НМАУ ім. П. І. Чайковського / за редакцією М.А.Давидова. – Випуск 22. – Ніжин : Видавець ПП Лисенко М. М., 2016. – С.330–343.
- 32.Сподаренко В. Сильові тенденції акордеонно-баянної творчості українських композиторів середини ХХ – початку ХХІ століть / В. Сподаренко // Музична україністика: європейський контекст : колект. монографія / [ред.-упоряд. Л.Опарик]; М-во освіти і науки України, ДВНЗ "Прикарп. нац. ун-т ім. В. Стефаника", Ін-т мистецтв, каф. музикознав. та метод. муз. вихов. - Івано-Франківськ: Супрун В.П., 2015. – С. 212 – 223.
- 33.Сташевський А. Я. Володимир Рунчак – «Музика про життя...» Аналітичні есе баянної творчості : [монографія] / А. Я. Сташевський. – Луцьк: Волинська обл. друкарня, 2004. – 199 с.
- 34.Сташевський А. Українська оригінальна література для баяна:концепція періодизації еволюційних етапів / А. Я. Сташевський // Українське музикознавство. – К., 2002. – Вип.31. – С. 147–159.
- 35.Черепанин М. В. Естрадний олімп акордеона : [монографія] / М. В. Черепанин, М. В. Булда. – Івано-Франківськ : Видавництво «Лілея-НВ», 2008. – 256 с.
- 36.Шевченко А. Гитара фламенко / А. Шевченко. — К., 1988.
- 37.Spodarenko V. Stylistic tendencies in the works for accordion by Ukrainian composers in the late 20th – early 21st centuries / V. Spodarenko // Ars Inter Culturas. Nr. 3 / [pod redakcją naukową Jarosława Chacińskiego] ; Academia Pomorska w Słupsku. – Słupsk, 2014. – S. 69–77.